

УДК 378.14

ЦИМБАЛЕНКО Н.В.

Київський національний університет технологій та дизайну

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Мета. Дослідження можливостей та загроз розвитку вищої освіти в умовах євроінтеграції.

Методика. Дослідження ґрунтується на використанні основних положень системного підходу. У процесі роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження процесів та явищ у їх взаємозв'язку та розвитку, а саме: діалектичний, семантичного аналізу, графічного аналізу, логічного узагальнення результатів.

Результати. Виявлено та проаналізовано основні фактори, які обумовлюють трансформацію системи вищої освіти в Україні. Досліджено можливості та загрози для розвитку системи вищої освіти, обумовлені євроінтеграційними процесами.

Наукова новизна. Розкрито характер впливу сучасних тенденцій соціально-економічного розвитку на систему вищої освіти в Україні.

Практична значимість. Характеристика впливу соціально-економічних факторів на розвиток вищої освіти в Україні є основою для забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ в умовах євроінтеграції.

Ключові слова: вища освіта, євроінтеграція, транснаціональна освіта.

Вступ. Трансформаційні процеси в системі вищої освіти України відбуваються в умовах євроінтеграції та глобалізації, що полегшує та прискорює реформування вищої освіти і, водночас, створює загрози, які супроводжують ці процеси. Зазначене обумовлює актуальність дослідження перспектив розвитку вищої освіти на сучасному етапі.

Постановка завдання. Євроінтеграція обумовлює трансформаційні процеси, які стосуються як системи освіти в цілому, так і окремих її елементів. Вдосконалюються традиційні види освітніх послуг, з'являються нові, розвиваються методи їх просування на ринок, змінюються підходи споживачів до вибору освітніх послуг та ВНЗ. Дослідження основних факторів, що впливають на розвиток системи вищої освіти в Україні, та характеру їх впливу є необхідною передумовою адаптації до умов зовнішнього середовища і забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ.

Основний матеріал. Євроінтеграція є одним із основних факторів, які обумовлюють процеси трансформації системи вищої освіти в Україні. У сфері освіти євроінтеграція України проявляється в основному як поширення практики отримання освіти закордоном («транснаціональна освіта»). Відповідно до «Кодексу позитивної практики в забезпеченні транснаціональної освіти» (Code of Good Practice in the Provision of Transnational Services), прийнятому спільно ЮНЕСКО і Радою Європи, визначається як сукупність всіх видів програм вищої освіти та освітніх послуг, при яких особа, що отримує освіту, і ВНЗ знаходяться в різних державах [1]. Такі програми та послуги можуть бути реалізовані як в системі національної освіти держави-реципієнта, так і за її межами. Основними формами транснаціональної освіти є:

- співставлення та розробка спільних програм двох і більше ВНЗ, які функціонують в різних державах, – забезпечує мобільність студентів та викладачів;

- діяльність міжнародних ВНЗ – надає можливість студентам навчатись за міжнародними програмами і отримати міжнародні кваліфікації;
- відкриття філіалів ВНЗ в інших державах і франчайзинг – розширюють можливості абітурієнтів щодо вибору ВНЗ;
- дистанційна освіта – забезпечує можливість отримати освіту незалежно від місця проживання та фізичних можливостей;
- офшорна освіта – дозволяє навчатись за навчальною програмою ВНЗ іншої держави;
- ВНЗ, що створюються великими компаніями, - надають можливість здобуття високоспеціалізованої освіти та певні гарантії щодо працевлаштування.

Транснаціональна освіта, при значному розширенні можливостей студентів щодо вибору ВНЗ, програм навчання, кваліфікацій, значно загострює конкурентну боротьбу на національному ринку освітніх послуг. Крім того, соціологи, економісти, педагоги часто розглядають глобалізацію та євроінтеграцію як загрозу освіті, пов'язану із комерціалізацією освіти та освітніх послуг, що може призвести до зростання питомої ваги ВНЗ, які надають освітні послуги з підготовки студентів за найбільш популярними та високооплачуваними спеціальностями за рахунок зменшення чисельності ВНЗ, які спеціалізуються на підготовці фахівців суспільно значимих напрямів діяльності [2].

Основні фактори, які супроводжують євроінтеграційні процеси в Україні та мають значний вплив на розвиток системи вищої освіти наведено на рис. 1. Дані рис. 1 свідчать про неоднозначність впливу євроінтеграційних факторів на розвиток вищої освіти, що підтверджується також результатами аналізу наукової літератури за тематикою дослідження. В цілому, можна виділити два протилежні підходи до трактування характеру впливу євроінтеграції та глобалізації на розвиток вищої освіти. Відповідно до першого підходу подальша євроінтеграція і фактори, які її супроводжують, - лібералізація, інтернаціоналізація, посилення дії ринкових механізмів у сфері освіти - сприятимуть підвищенню відповідальності постачальників освітніх послуг, змушених шукати і підтримувати баланс між рівнем якості освіти та ринково орієнтованими підходами до управління ВНЗ. Водночас, прихильники другого підходу трактують сучасні тенденції як загрозу системі освіти, а саме якості освіти, що пов'язано із зміщенням пріоритетів у бік модернізації методів управління, комерціалізації освіти. Крім того, євроінтеграція несе в собі загрозу для самобутності України, її національних особливостей і культури в результаті інтернаціоналізації освіти. З огляду на неоднозначність впливу євроінтеграційних факторів на розвиток системи вищої освіти, основною метою розвитку вищої освіти в Україні на даному етапі визначено ефективне використання євроінтеграційних можливостей при уникненні визначених загроз, чому сприятиме досягнення основних цілей розвитку вищої освіти України, а саме: вдосконалення державної політики у сфері управління освітою в бік забезпечення національно орієнтованого культурного розвитку студентів; забезпечення бюджетного фінансування непопулярних суспільно значимих спеціальностей; забезпечення рівних можливостей отримати вищу освіту для різних верств населення на основі диверсифікації фінансування освіти; формування конкурентної позиції вітчизняної системи вищої освіти на міжнародному ринку освітніх послуг; забезпечення рівноправного партнерства між вітчизняними та зарубіжними ВНЗ; розширення академічної мобільності викладачів та студентів; сприяння зміцненню автономності ВНЗ. Слід зазначити, що досягнення

визначених цілей розвитку вищої освіти в Україні вимагає формування виваженої державної політики щодо управління освітою, яка має сприяти участі вітчизняних ВНЗ в євроінтеграційних та ринкових процесах при збереженні некомерційних принципів функціонування системи освіти на основі постійного його контролю з боку держави. Реалізація державної політики у сфері освіти вимагає значних витрат, повне бюджетне фінансування яких в сучасних умовах розвитку України є неможливим.

Рис. 1 Вплив євроінтеграції на розвиток вищої освіти в Україні

З огляду на це, а також на необхідність забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних ВНЗ як на національному, так і на міжнародному ринку освітніх послуг, закономірним стало прийняття Верховною Радою України нового закону «Про вищу освіту» [3]. В основу даного закону покладено ідею автономії ВНЗ у академічній, організаційній і фінансовій сферах, що цілком відповідає сучасним євроінтеграційним процесам і реалізується на основі запровадження системи нововведень. Новий Закон України «Про вищу освіту» розширює можливості розвитку ВНЗ і водночас вимагає їх адаптації до нових умов академічної, наукової, навчально-виробничої, організаційної та фінансово-економічної діяльності. Умови функціонування ВНЗ стають максимально наближеними до ринкових, що вимагає від них досягнення високого рівня конкурентоспроможності.

Висновки. Отже, сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні вимагають від вітчизняних ВНЗ адаптації до процесів євроінтеграції, лібералізації і ринково-орієнтованих перетворень у сфері освіти. Основним їх завданням при цьому є максимальне використання нових можливостей розвитку і вдосконалення при одночасному уникненні ризиків і загроз, які супроводжують зазначені процеси. Виконання цього завдання є неможливим без активної участі держави, що вимагає формування виваженої державної політики у сфері управління освітою, визначення характеру державної участі в процесах управління і регулювання освітнього процесу та найбільш ефективних механізмів державного регулювання ринку освітніх послуг.

Список використаних джерел

1. Council of Europe/UNESCO. Code of Good Practice in the Provision of Transnational Education. Council of Europe/UNESCO, Strasbourg, 31 January 2002; http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/recognition/code%20of%20good%20practice_EN.asp
2. Angilletta S.P. Globalization, E-learning and the Monetary Pressure. *Social Work and Society*, Volume 3, Issue 1, 2005. P.p. 85-92.
3. Закон України „Про вищу освіту” / Законодавство України // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

ВЛИЯНИЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА РАЗВИТИЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

ЦИМБАЛЕНКО Н.В.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель. Исследование возможностей и угроз развитию высшего образования в условиях евроинтеграции.

Методика. Исследование основывается на использовании основных положений системного подхода. В процессе работы использованы общенаучные и специальные методы исследования процессов и явлений в их взаимосвязи и развитии, а именно: диалектический, семантического анализа, графического анализа, логического обобщения результатов.

Результаты. Выявлены и проанализированы основные факторы, которые обуславливают трансформацию высшего образования в Украине. Исследованы возможности и угрозы для развития системы высшего образования, обусловленные евроинтеграционными процессами.

Научная новизна. Раскрыт характер влияния современных тенденций социально-экономического развития на систему высшего образования в Украине.

Практическая значимость. Характеристика влияния социально-экономических факторов на развитие высшего образования в Украине является основой для обеспечения конкурентоспособности ВУЗ в условиях евроинтеграции.

Ключевые слова: *высшее образование, евроинтеграция, транснациональное образование.*

IMPACT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESS ON DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

TSIMBALENKO N.V.

Kyiv National University of Technologies and Design

Purpose. Study of opportunities and threats of European integration process for development of higher Education.

Methodology. The study is based on the utilization of the main provisions of the systematic approach. The following general scientific and special methods of processes and phenomena research in their relationship and development have been used: the dialectic method, the semantic analysis, the graphical analysis, the logical generalization of the results.

Findings. The major factors in the transformation of higher Education in Ukraine have been exposed and analyzed. The opportunities and threats of European integration process for development of higher Education have been analyzed.

Originality. The characteristics of the impact of socio-economic factors on higher Education in Ukraine have been exposed.

Practical Value. The characteristics of the impact of socio-economic factors on the development of higher Education in Ukraine is an essential precondition for universities competitiveness.

Keywords: *Higher Education, European integration process, transnational education.*